

integro ad perseverandum actu necessarium fuisse auxilium dans velle, et perseverare, et non tantum posse; imo hoc profitetur, cum dicit Angelos perseverantes amplius fuisse adjutos, et similia. Non igitur in hoc constituit differentiam inter nos et illos, sed respectu utriusque naturæ humanae differentiam constituit, in hoc quod in priori statu solum fuit illi datum auxilium commune gratiæ, et absque congruitate, cum qua daret non tantum posse, sed etiam facere; in natura vero lapsa datum est ulterius auxilium quo perseverare posset, et illud in multis, licet non in omnibus, congruo modo datum est ut non solum posse daret, sed etiam perseverare. Respectu vero Angelice naturæ, licet in hoc sit quædam similitudo, quia etiam Angelis quibusdam datum est auxilium congruum ad perseverandum, licet non sit datum omnibus, in altero versatur discrimen quod illa auxilia data sunt omnibus Angelis cum quadam uniformitate proportionali, juxta capacitatem naturalem, ut Theologi docent de habituali gratia; eadem enim ratio est de actuali, quæ in ordine ad illam, vel ratione illius datur. Unde talia auxilia tantum sunt in quibusdam efficacia, et non in aliis, propter congruitatem vel incongruitatem prævisam a Deo in ordine ad liberum usum voluntatum eorum sub conditione prævisum, et ita solum est differentia inter Angelos facta quoad beneficium talis congrui auxiliū gratis a Deo præparatum et datum. Et verisimile est eumdem providentiae modum servaturum fuisse Deum cum ho-

minibus, si Adam non peccasset, propter statum integræ naturæ, ratione cuius facilime cum ordinariis auxiliis poterant diu perseverare. At vero in natura lapsa multis aliis modis, et cum magna varietate datur electis auxilium efficax ad perseverandum ex sola liberali voluntate, et gratia Dei. Nam imprimis tribuit illis specialius illud auxilium, quod ad potestatem perseverandi necessarium est, liberaliori modo quam aliis qui perseveraturi non sunt; nam illis tribuit immediate, et vel nulla ex parte eorum expectata dispositione, vel etiamsi prioribus auxiliis non bene ac diligenter usi fuerint, vel etiam efficaciter faciendo, per priora auxilia congrua, ut illam dispositionem habeant. Deinde regulariter non tribuit tantum auxilium necessarium, etiamsi prævideatur fore congruum, sed multo majus et sæpius multipletum, ut non solum infallibiliter, sed etiam suaviter et faciliter, et cum majori perfectione homo perseveret, atque etiam crescat. Nam, licet in hoc statu sit natura debilior ad perseverandum, et indignior auxiliis, maxime congruis, ad illum effectum, nihilominus inde sumpsit Deus occasionem magis ostendendi gratiam suam in suis electis, dando illis liberaliori et abundantiori modo specialia auxilia, tam ad potestatem perseverandi quam ad perseverandi effectum. Et ratione hujus singularis providentiae Dei solet Augustinus diuturnam perseverantiam lapsorum hominum, potius quam perseverantiam Angelorum, vel hominum in statu innocentiae, soli gratiæ tribuere.

FINIS LIBRI DECIMI.

INDEX CAPITUM LIBRI UNDECIMI

DE PERPETUITATE GRATIÆ, VEL AMISSIONE.

CAP. I. *Utrum gratia semel habita perpetua sit et inammissibilis, vel amitti potius valeat seu corrumphi?*

CAP. II. *Utrum gratia semel habita nunquam ita amittatur, quin aliquando tandem recuperetur ac semper duret?*

CAP. III. *Utrum gratia, et virtutes ac dona quæ illam comitantur, per quodlibet peccatum mortale, et per solum illud amittantur?*

CAP. IV. *Utrum peccatum mortale ef-*

fective gratiam expellat, vel quomodo?

CAP. V. *Utrum amissa gratia et charitate, etiam fides et spes amittantur?*

CAP. VI. *Utrum fides et spes semel habitae amitti possint?*

CAP. VII. *Per quos actus et quomodo fides et spes amittantur?*

CAP. VIII. *Utrum habitus infusi non solum amitti, sed remitti etiam possint?*

LIBER UNDECIMUS.

DE PERPETUITATE GRATIÆ

VEL AMISSIONE.

Scopus hujus libri. — Hæc sola proprietas habitualis gratiæ superest nobis explicanda, priusquam de effectu ejus, qui est meritum, dicamus. Quamvis enim in præcedenti libro inter ostendendam necessitatem doni perseverantiae, gratiam amitti posse supposuerimus, nondum tamen illud probatum est, nec declaratum, qualis sit illa gratiæ corruptio, vel an cum illa stare possit, quod gratia de se perpetua et incorruptibilis sit. Hæc ergo sunt a nobis in hoc libro explicanda. Et quia in qualitatibus quæ latitudinem graduum habent, remissio solet esse via ad corrumphi, ac propterea tales qualitates non subito, sed successive desinere soleant, consequenter inquirendum erit an in gratia locum habeat remissio, ac proinde possit successive amitti, vel solum in instanti. Sub gratia habituali omnes habitus donorum et virtutum per se infusarum comprehendimus. Quia vero om-

nia hæc dona et virtutes, sola fide et spe exceptis, gratiam gratum facientem inseparabiliter comitantur, non solum quoad infusionem, sed etiam quoad conservationem et augmentum, ideo necessarium non erit de illis aliquid in particulari dicere, sed que de gratia dixerimus, universim de omnibus illis pari modo intelligenda sunt. Postea vero quid fides et spes in hoc proprium habeant declarabimus.

CAPUT I.

UTRUM GRATIA SEMEL HABITA PERPETUA SIT ET INAMISSIBILIS, VEL AMITTI POTIUS VALEAT SEU CORRUPI?

1. *Error Joviniani. — Error Pelagii.* — Antiquus fuit error, gratiam semel comparatam amitti non posse, ac proinde eos qui, postquam justificati apparent, mortaliter peccant, nunquam fuisse vere justificatos. Primus hujus erroris auctor Jovinianus fuisse creditur. Nam, teste Hieronymo, lib. contr. ipsum, in principio, dixit hominem semel justificatum per Christi lavacrum a dæmone non posse subverti. In principio autem lib. 2 refert dixisse Jovinianum, *eos qui fuerint baptizati, a diabolo non posse tentari; quicumque autem tentati fuerint, ostendi eos aqua et non spiritu baptizatos*. Sed posterior hic locus juxta priorem videtur intelligendus de tentatione vincente baptizatum. Et ita simpliciter eamdem hæresim commemorat Augustinus, lib. de Hæresib. in 82; eam tamen dicit brevi fuisse extinctam, nec aliquem Sacerdotum potuisse decipere. Eudem errorem traxit Pelagio Castro, verb. *Gratia, hæres. 2*, quia Augustinus, hæres. 88, refert illum dixisse, vitam justorum in hoc sæculo nullum omnino habere peccatum, et ex his Ecclesiam Christi in hac mortalitate perfici, ut sit omnino sine macula et ruga. Sed hinc non recte colligitur Pelagium cum Joviniano sensisse, nam Pelagius non dixit justum non posse peccare sicut alter, sed dixit posse justum non peccare, et omni carere peccato, quod est longe diversum. Unde ex aliis libris Augustini manifestum est Pelagium pugnasse pro libero arbitrio, tam ad non peccandum quam ad peccandum, vel etiam ad resurgentum a peccato. Denique ille non agnovit habitualem gratiam, nec aliam justitiam, quam quæ ex actibus naturalibus liberi arbitrii surgere potest, ut in prolegomeno 5 visum

est. Quomodo ergo potuit dicere gratiam vel justitiam esse inamissibilem? Unde etiam perseverantiam neque gratiæ, neque necessitatem tribuebat, sed libero arbitrio, quod per se poterat non peccare; in hoc ergo erravit, non in asserenda inflexibilitate arbitrii ad malum in hominibus justis.

2. *Alii Joviniani sectatores.* — Magis accessit ad illum errorem Manichæus, saltem ex parte. Quia (ut refert Hieronymus in epist. ad Ctesiphontem) dixit aliquos justos pervenire in hac vita ad eum perfectionis statum, in quo jam peccare non possunt, et consequenter nec gratiam amittere. Et ibidem commemorat plures alios, quos Origenistas appellat, qui in eam sententiam declinarunt. Et postea illam excitarunt Begardi et Beguini, ut refert in cap. *Ad nostrum*, de Heret. Est tamen considerandum istos non fuisse locutos de his sanctis eximiis, qui per Dei auxilium in gratia confirmantur. Nam si de illis dicerent eos non posse peccare ex protectione et manutenientia Dei, non ob id essent hæretici, etiamsi adderent istos justos fieri in hac vita impeccabiles, hoc enim aliqui catholici docuerunt; et licet non recte locuti fuerint, nec verum dixerint, non tamen in fide errarunt, ut capit. 8 libri superioris tractavi. Igitur hæresis illorum fuit, vel quosdam ita esse a natura bonos, ut sint impeccabiles, ut Manichæus concessisse videtur, vel usu et exercitio virtutum ita perfici, ut nec inordinatum passionem animi sentire, nec illi consentire valent, vel pervenire in hac vita ad illum statum, in quo Deum videant et peccare non possint, ut Begardi et Beguini. Sed hi duo postremi errores partim in lib. præced. confutati sunt, partim in 1 p. tractando de Virgine Beata. Error autem Manichæi stultissimus est, et in variis locis 1 parte impugnatur. Quocirca omnes isti errores ad præsentem locum non pertinent.

3. *Joviniani error a Calvinio suscitatus est.* — Præterea Joviniani errorem nostra tempestate excitasse Lutherum refert Castro supra, quia Echius, in catalogo errorum ejus, hæc verba ejusdem scribit: *Prorsus non dubitamus nos esse salvos postquam baptizati sumus, quia promissio ibi facta non est mutabilis ullis peccatis, unde baptizatus etiam volens non potest perdere salutem, quia nulla peccata possunt eum damnare, nisi incredulitas.* Verum tamen ex eisdem verbis aperte colligitur Lutherum non sensisse gratiam vel justitiam, quæ ex actibus naturalibus liberi arbitrii surgere potest, ut in prolegomeno 5 visum

CAP. I. UTRUM GRATIA SEMEL HABITA PERPETUA SIT, ETC.

missibilem simpliciter, nisi cum illo addito: *Nisi per incredulitatem*, de quo postea videbimus. At vero Calvinus integre videtur errorem Joviniani suscitasse, quia non solum dixit justitiam non posse amitti, nisi per infidelitatem, sed etiam dixit eum, qui vere credidit semel, non posse a fide excidere, quia fides est donum electorum proprium. Unde cum alias nemo possit justificari nisi per fidem, et secundum Catholicam fidem in bono sensu, quia fides est una ex dispositionibus necessariis ad justitiam, licet sola non sufficiat, et secundum Calvini falsam fidem, et in erroneo sensu, fit ut juxta illius hæretici doctrinam non possit unquam gratia semel habita amitti. Ita refert Bellarminus, lib. 1 de Baptismo, cap. 14 ex illo in Antid. Concilii Tridentini, sess. 7, canon. 7, can. 3 de Baptism., et lib. 3 Institut., cap. 4, § 11 et 12. Sed hunc etiam errorem specialem Calvini de inammissibilitate fidei infra refutabimus. Solum ergo cum Joviniano nunc agendum est, et cum quibuscumque hæreticis qui, ut certis testimoniis intellexi, nunc in aliquibus Belgij partibus simpliciter cum Joviniano sentiunt, quamvis neque ipsi hæretici inter se in illo errore conveniant.

4. *Fundamenta Joviniani sumuntur primo ex Scriptura male interpretata.* — Fundabatur ille in quibusdam testimoniorum sacrae Scripturæ male intellectis, et præcipua sunt, quæ ex prima epistola Joannis sumuntur. Primum sit ex cap. 3: *Omnis qui in eo manet, non peccat; et omnis qui peccat, non novit eum nec cognovit.* Secundum ibidem: *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, nec potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* Tertium in cap. 5: *Scimus quia omnis, qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conservat eum;* in quo ultimo verbo significat hoc provenire ex efficacia gratiæ et charitatis. Unde quartum testimonium addi potest ex Cantico. 8: *Aqua multa non potuerunt extinguere charitatem, nec fluma obruent illam.* Quintum sit ad Rom. 8: *Quis nos separabit a charitate Dei?* etc. Sextum 1 Corint. 13: *Charitas nunquam excidit.*

5. *Secundo, ex Patribus.* — Secundo, obiici possunt nonnulla ex Patribus, quorum præcipua proponit Gratianus, distinct. 2 de Pœnitentia. Difficilius est quod cap. 1 ex Augustino refert: *Charitas que deserit potest, nunquam vera fuit.* Cui videtur simile, quod ibi cap. 12 refertur ex Ambrosio, Corint. 6: *Ficta charitas est, quæ deserit in adversitate, ut habetur in Gloss. Ordin., nam verba Ambrosii sunt: Simulata charitas in his est qui in necessitate deserunt fratres, quod in idem redit. Potestque confirmari ex Prospero, lib. 3 de Vit. contemplat. (et habetur ibidem, cap. 5) dicente: Charitas est recta voluntas ab omnibus terrenis ac presentibus bonis aversa, juncta Deo inseparabiliter et unita, corrupti nescia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, in omnibus semper invicta, cum qua nec potuit aliquid peccare, nec poterit.* Et c. 15 addit: *Si veram charitatem habemus de corde puro, conscientia bona et fide non ficta, facile peccato resistimus;* et infra: *Ex ea parte quis peccat, qua minus diligit Deum.* Quibus omnibus significatur charitatem vinci non posse a peccato, et consequenter neque posse per peccatum amitti. Idem ergo est de gratia, a qua charitas non separatur; unde cap. 13 citatur Augustinus, tract. 8 in Joan., dicens: *Radicata est charitas; securus esto, nihil mali procedere potest.* Et cap. 13 citatur ex lib. 50 Homiliar. in 8, quod dicat, *eum qui charitatem habet, criminaliter peccare non posse;* et cap. 4 citatur Gregorius, libro decimo Moral., cap. 22, alias cap. 12, dicens: *Virtuti mortis dilectio comparatur, quia mentem, quam semel ceperit, a delectatione mundi prorsus occidit.*

6. *Tertio ex ratione.* — *Confirmatio.* — Tertio, possumus argumentari ratione, quia gratia est natura sua perpetua et incorruptibilis; ergo semel infusa non potest amplius desinere esse, ac proinde neque amitti. Consequentia videtur manifesta, quia quod natura sua perpetuum est, nunquam perit. Quamvis enim Deus possit in nihilum redigere quicquid creatum est, quantumvis natura sua sit incorruptibile, tamen secundum ordinarium providentiae cursum id non facit, ut inductione in cœlis, Angelis et animis rationalibus ostendi potest. Et ratio est, quia talium rerum destructio esset quasi violenta, et contra connaturalem cursum rerum, quem Deus non immutat, etiam propter peccata, sed solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos. Unde potest hoc confirmari, quia peccatum mortale non minus meretur annihilationem personæ peccantis, quam gratiæ in ea existentis, et nihilominus Deus non destruit substantiam ejus, quia de se est incorruptibilis; ergo eadem ratione nec gratiam aufert. Quod autem gratia incorruptibilis sit, probatur, quia gratia est qualitas spiritualis altioris ordinis quam sit Angeli substantia, nimurum, divini ordinis; ergo ex ea

parte incorruptibilior est. Aliunde vero etiam ex parte subjecti est æterna, sicut est ipsum subjectum, et non habet qualitatem contraria quæ expelli possit, sed tantum potest expelli a subjecto per suspensionem influxus divini, quo in esse conservatur, qui modus corruptionis pertinet ad extrinsecam annihilationem ex parte Dei, non ad intrinsecam incorruptibilitatem ipsius. Et confirmatur, nam perfectior est gratia quam lumen gloriae et visio beata, quia comparatur ad illa ut essentia ad proprietatem et actionem; sed lumen gratiae et visio beatifica, sunt natura sua incorruptibilia; ergo et gratia.

7. Primo statuitur posse justos amittere gratiam. — Nihilominus fides Catholica docet justos posse peccando amittere gratiam quam semel a Deo obtinuerunt. Quæ veritas primo ex divinis Scripturis evidenter comprobatur. Quid enim clarius quam illud Ezechiel. 18: *Si averterit se justus a justitia sua, et fecerit iniquitatem, etc., nunquid vivet?* et cap. 33: *Fili hominis, dic ad filios populi mei: Justitia justi non liberabit eum in quacumque die peccaverit.* Et statim explicatur conditio, sub qua vita (utique æterna) justo promittitur, his verbis: *Etiamsi dixeris justo, quod vita virat, et confisus in justitia sua fecerit iniquitatem,* omnes justitiae ejus oblivioni tradentur. His ergo verbis evidenter docetur posse justum justitiam suam amittere. Neque hoc est veteris Testamenti proprium, nam in novo ait Paulus: *Qui se existimat stare, videat ne cadat,* 1 Corinth. 10, quod consilium ineptissimum esset, si a justitia non posset cadere et justus. Unde ad Rom. 11 ait: *Tu fide stas, noli altum sopere, sed time;* et infra: *Vide bonitatem Dei in te, si permaneris in bonitate, alioqui et tu excideris.* Ubi notanda est conditio qua supponit posse statum gratiae amitti. Et eamdem vim habet illud Philip. 2: *Cum metu et tremore vestram salutem operamini.* Nam hæc verba non minus, imo magis ad justos qui solent salutem suam curare, quam ad iniquos et desides diriguntur. Tandem Apocal. 3 dicitur Episcopo justo: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Quod frustra diceretur, si gratia non posset amitti. Et similis est admonitio ejusdem Joannis, epist. 2: *Videte vosmetipsos ne perdatis quæ operati estis, sed ut mercedem plenam habeatis.*

8. Ostenditur de facto illam amisisse. — Præterea non solum de potestate, sed etiam de actu ipso amittendi gratiam exempla et testimonia sunt in Scriptura perspicua, nam ut

omittam lapsum Angelorum, quos antea fuisse justos certissimum est, Adæ lapsus primum exemplum est justorum amittentium gratiam. Nam quod ille antea justus fuerit, Concilium Tridentinum docet, sess. 5, cap. 1, simulque definit, *cum mandatum Dei in paradiſo fuisset transgressus, statim sanctitatem, in qua constitutus fuerat, amisisse.* Similiter David sine dubio justus fuit, imo valde dilectus et familiaris Deo, priusquam cum Bethsabee delinqueret, 2 Reg. 11, ut est evidens ex omnibus præcedentibus, a cap. 16, et tamen peccando gratiam amisit, quam per poenitentiam postea recuperavit 2 Reg. 12, cuius poenitentiae testimonium ipse præbuit Psalm. 50, ubi etiam orat dicens: *Spiritum rectum innova in riseribus meis, et redde mihi letitiam salutaris tui.* Indicans plane prius habuisse spiritum per gratiam inhabitantem, et illum amisisse. Et in novo Testamento celebre est exemplum Petri, qui prius mundus erat per gratiam, juxta Christi testimonium, Joan. 43: *Vos mundi estis, et tamen illam postea peccando amisit.* Præterea idem Petrus, quia non ignorabat hoc posse justis saepius accidere, interrogavit Dominum: *Quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei? Usque septies?* Dixit illi Jesus: *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies,* doceens nos nullam esse in hac vita de perseverantia securitatem, sed gratiam saepissime posse amitti.

9. Ad hæc, Paulus Galatas exprobavit cap. 4, dicens: Miror quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi in aliud Evangelium, quod non est aliud, etc.; et cap. 3: Sic stulti estis, ut cum spiritu corporis, nunc carne consummemini? Et c. 5: State, et nolite jugo servitutis iterum contineri; et infra: Evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini, gratia excidistis. Et ad Hæbreos sexto, non solum dicit justificatos per baptismum posse cadere et gratiam amittere, sed etiam valde exaggerat redditum ad gratiam, dicens: *Impossible est illos qui semel illuminati sunt, gustaverunt etiam donum caeleste, et participes facti sunt Spiritus Sancti, etc., et prolapsi sunt, rursus renovari, etc., ubi in prioribus verbis evidenter justificationem describit, et post illam aliquos esse posse, vel etiam esse prolapsos, adeo ut impossibile, id est, difficile esse dicat ad gratiam redire, vel etiam impossibile, si de redditu ad gratiam baptismalem intelligatur, ut alibi dictum est.* Et infra, cum dicit terram, quæ accipit benedictionem et profert spinas, esse maledicto

proximam, idem prorsus intendit; et similiæ c. 10, repetit. Et 1 Timoth. 4, cum dixisset: *Finis præcepti est charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta,* adjungit: *A quibus quidam aberrantes conversi sunt in vanilogium;* ubi cum dicit: *Conversi sunt,* significat prius habuisse illam charitatem, et postea illam amisisse. Et de illis infra dicit: *Quam (utique bonam conscientiam) quidam repellentes, circa fidem, nedum circa justitiam, naufragaverunt:* unde Apocal. 2: *Habeo adversum te pauca, quia charitatem tuam primam reliquisti.* Quod probabilius fortasse de fervore charitatis intelligitur; tamen Haymo et Comment. Ambrosii de charitate amissa id intelligunt, et favent sequentia verba: *Memor esto unde excideris,* nam proprie non dicitur quis excidere a prima charitate propter solam tepiditatem in operibus ejus. Verumtamen esto priori modo interpretetur, inde a simili sumitur argumentum, quia qui a priori perfectione cadit, et remisso operatur, facile potest ad lapsum gravem pervenire.

10. Secundo, ex Conciliis. — Secundo, principaliter probatur hæc veritas ex Concilio Tridentino, sess. 6, c. 11, ubi sic inquit: *Deus sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur.* Quæ fuit etiam sententia Augustini, Chrysostomi, Prosperi, et aliorum, ut in superioribus vidimus, et manifeste supponit posse justos deserere Deum, ac proinde gratiam amittere. Et hoc etiam confirmant testimonia quæ idem Concilium profert, dicens: *Propterea Apostolus monet justificatos dicens: Nescitis quod ii qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit brarium? Sic currite ut comprehendatis,* quia nimur multi justi in cursu deficiunt; unde etiam addit illud ejusdem capituli: *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte, cum aliis prædicaverim, ipse reprobis efficiar.* Nam sive Paulus in propria persona, sive aliorum loquatur, per illud forte significat incertam esse perseverantiam, ac proinde posse gratiam amitti. Et in cap. 12, habet illa verba: *Quasi verum esset justificatum amplius peccare non posse.* Contra illud ergo verum esse docet, et ideo in cap. 13 ait nullum justum de sua perseverantia certum esse posse, quia nimur unusquisque potest lapsum suum formidare, quod iterum ex Scripturis confirmat. Et cap. 14 docet poenitentiam institutam esse propter eos, qui ab accepta justificationis gratia per peccatum exciderunt; quod fieri per omne peccatum mortale c. 15

12. Quarto ostenditur ratione. — Confirmation. — Ratio denique hujus veritatis sumitur ex aliis principiis fidei: unum est, justos obli-